

بررسی رابطه هوش هیجانی و عوامل پنجگانه شخصیت در دانش آموزان

An investigation of the relation between emotional intelligence and five factors of personality in students

تاریخ پذیرش: ۸۷/۴/۲۹

تاریخ دریافت: ۸۶/۹/۱۴

Shafietabar, M. M.Sc, Khodapanahi, M.K.,
Ph.D, Sedghpour, S., Ph.D

مهدیه شفیعی تبار *

دکتر محمد کریم خدایانهی *، دکتر صالح صدق پور **

Abstract

Introduction: The aim of this research was to study the relation of emotional intelligence with the five factors of personality.

Method: this research was correlation and 377 male and female students in highschools in Arak city were selected by cluster random sampling. In order to measure the emotional intelligence and five personality ,s traits subjects completed the Schutte EI scale (EIS) and the Goldberg personality inventory (IPIP).

Result: Data were analyzed using pearson, s correlation coefficient and regression methods. Results indicated that, there was a significant positive relationship between emotional intelligence with extraversion, agreeableness, openness to experience and consciousness, and a significant inverse with neuroticism. In addition, the analysis indicated that females ,s emotional intelligence was higher than males.

Conclusion: Based on these results, emotional intelligence is a part of personality, and personality provides the context in which emotional intelligence operates. Therefore EI should be studied as a part of the broader personality system.

Keywords: emotional intelligence, five factors of personality, highschool students.

چکیده

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه هوش هیجانی و عوامل پنجگانه شخصیت انجام شده است.

روش: پژوهش حاضر پژوهشی از نوع همبستگی می باشد و بدین منظور ۳۷۷ نفر (دختر=۱۹۱، پسر=۱۸۶) از بین دانش آموزان مقطع سوم دبیرستان شهرستان اراک با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. آزمودنی ها جهت اندازه گیری هوش هیجانی و عوامل پنجگانه شخصیت به مقیاس هوش هیجانی شات (EIS) و سیاهه شخصیت گلدبرگ (IPIP) پاسخ دادند. داده های به دست آمده با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: نتایج حاصل از پژوهش نشان داد هوش هیجانی با برونگردی، گشودگی به تجربه، سازش یافتگی و وظیفه شناسی رابطه مثبت و در مقابل با نوروژگرای رابطه منفی دارد. از سوی دیگر بررسی مقایسه ای هوش هیجانی دختران و پسران نیز نشان داد که سطح هوش هیجانی دختران نسبت به پسران بالاتر است.

نتیجه گیری: هوش هیجانی بخشی از سازه شخصیت است و شخصیت بستر عملکرد هوش هیجانی، بنابراین هوش هیجانی همواره باید به عنوان بخشی از نظام گسترده تر شخصیت مورد مطالعه قرار گیرد.

واژه های کلیدی: هوش هیجانی، عوامل پنجگانه شخصیت، دانش آموزان دبیرستان.

مقدمه

درسالهای اخیر، مفهوم سازی‌های مختلفی از هوش هیجانی^۱ ارائه شده است که برخی از آنها نسبتاً محدود [۱] و برخی نسبتاً گسترده هستند [۲، ۳]. درالگوی مایر، سالوی و کاروسو [۴] هوش هیجانی توانایی پردازش اطلاعات درباره هیجانات خود و هیجانات دیگران است. در این الگو ۴ شاخه در نظر گرفته شده است: شناسایی هیجان‌ها^۲، تسهیل هیجانی تفکر^۳، فهم هیجان‌ها^۴، مدیریت هیجان‌ها^۵.

درالگوی مورد نظر بارون، هوش هیجانی به عنوان مجموعه ای از مهارت‌ها، صلاحیت‌ها و توانایی‌های غیر شناختی در نظر گرفته می‌شود. الگوی وی شامل ۵ گروه از توانایی‌ها است: توانایی درون فردی^۶، توانایی بین فردی^۷، مدیریت استرس^۸، سازش یافتگی^۹، خلق عمومی^{۱۰} [۵].

الگوی گلن [۶] شامل جای دادن بیست و پنج عامل در پنج خوشه است که شامل: خودآگاهی^{۱۱}، خود تنظیمی^{۱۲}، انگیزش^{۱۳}، همدلی^{۱۴} و مهارت‌های اجتماعی^{۱۵} می‌باشد.

با وجود هم پوشانی‌های نظری که در این مفهوم سازی‌ها وجود دارد [۷] الگوهای هوش هیجانی را می‌توان به دو گروه الگوهای ترکیبی^{۱۶} و الگوهای توانایی^{۱۷} طبقه بندی کرد. یک وجه کاملاً متفاوت این دو الگو، تفاوت مفهوم "صفت" هوش هیجانی (یا خودکارآمدی هیجانی^{۱۸}) و مفهوم "توانایی" هوش هیجانی (یا توانایی شناختی - هیجانی^{۱۹}) می‌باشد. تمایز فوق منجر به دو سازه متفاوت می‌شود چرا که روش‌های مورد استفاده در عملیاتی کردن آنها اساساً با هم متفاوت است

- 1 emotional intelligence
- 2 identifying emotions
- 3 emotional facilitation of thinking
- 4 understanding emotions
- 5 management of emotion
- 6 interpersonal
- 7 intrapersonal
- 8 stress management
- 9 adaptation
- 10 general mood
- 11 self awareness
- 12 self-regulation
- 13 motivation
- 14 empathy
- 15 social skills
- 16 mixed models
- 17 ability modals
- 18 emotional self-efficacy
- 19 cognitive-emotional ability

بدین معنا که درالگوهای ترکیبی صفت هوش هیجانی از طریق خود گزارش دهی و در الگوهای توانایی هوش هیجانی از طریق تست‌های عملکردی ارزیابی می‌شود.

برای پیشبرد شناختن از سازه‌های جدیدی چون هوش هیجانی، مطالعه روابط آن با سازه‌های شناخته شده ای چون هوش و شخصیت می‌تواند بسیار مفید باشد و بینش ما را نسبت به روایی سازه آن افزایش دهد.

در تعریف جدیدی که گلن [۶] از هوش هیجانی به عمل آورده، تفاوت نا چیزی بین هوش هیجانی و سازه‌های شخصیتی دیده می‌شود. در تعریف بارون از هوش هیجانی، این هوش با سازه‌هایی که قبلاً به عنوان جنبه‌هایی از شخصیت معرفی می‌شدند، ارتباط دارد. در تعریفی که مایر و سالووی از هوش هیجانی به عمل آورده اند، هیچ گونه ارتباطی بین هوش هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی افراد دیده نمی‌شود [۸].

فهم هوش هیجانی به عنوان بخشی از نظام گسترده تر شخصیت می‌تواند محققان را نسبت به این مسئله حساس کند که چه بخش‌هایی از شخصیت می‌تواند هوش هیجانی را تحت تاثیر قرار دهد، اثرات آن را افزایش و یا کاهش دهد [۹].

ساختار شخصیت بر اساس الگوهای مختلف تبیین شده است. الگوی پنج عاملی شخصیت با پستوانه‌های نظری، تجربی و پژوهشی از معتبرترین و مشهورترین مدل‌های شخصیت محسوب می‌شوند. این عوامل عبارت اند از برون‌گرایی^{۲۰}؛ که یک رویکرد پارانرژی به اجتماع و دنیای مادی است. سازش یافتگی^{۲۱}؛ یک جهت گیری ساده و اجتماعی نسبت به دیگران بدون خصومت و دشمنی است. وظیفه شناسی^{۲۲}؛ شامل مهارت‌تکانه‌ها تحت نسخه‌های تجویز شده از سوی جامعه می‌باشد که سبب تسهیل رفتارهای معطوف به هدف و وظایف فرد می‌گردد. پایداری هیجانی^{۲۳}؛ حالت پایدار و رشد یافته هیجانی که منجر به واکنش‌های مناسب و شخصی

- 20 extraversion
- 21 agreeableness
- 22 conscientiousness
- 23 emotional stability

سطح دو ناحیه آموزش و پرورش دو دبیرستان دخترانه و دو دبیرستان پسرانه به طور تصادفی انتخاب شدند سپس از هر دبیرستان نیز به تصادف یک کلاس از هر رشته تحصیلی انتخاب گردید) انتخاب شدند.

ابزار گردآوری داده‌ها

۱- **سیاهه شخصیت گلد برگ:** این سیاهه به وسیله گلد برگ [۳۰] براساس الگوی پنج عاملی شخصیت طراحی شده است و پنج عامل پایداری هیجانی-نوروزگرایی، برونگردی-درونگردی، گشودگی به تجربه-ناگشودگی به تجربه، سازش یافتگی-تضاد وزری، وظیفه شناسی بالا-وظیفه شناسی پایین را اندازه گیری می‌کند و شامل ۵۰ سوال پنج گزینه ای از عمدتا درست تا عمدتا نادرست است.

اعتبار این سیاهه با روش ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۴ و روایی^{۲۵} این سیاهه از طریق همبستگی با چند پرسشنامه شخصیتی از جمله، ۱۶ عاملی کتل برابر با ۰/۷۳ گزارش شده است [۳۰]. ضریب آلفای کرونباخ در زیرمقیاس‌های سازش یافتگی، برونگردی، وظیفه شناسی، پایداری هیجانی و گشودگی به تجربه در نمونه ایرانی به ترتیب عبارت اند از: ۰/۶۰، ۰/۵۰، ۰/۷۰، ۰/۷۰ و ۰/۶۵ که توسط قربانی، قراملکی و واتسون [۳۱] بر روی گروهی از دانشجویان محاسبه شده است.

۲- **مقیاس هوش هیجانی شات^{۲۶} (EIS):** این مقیاس یک آزمون ۳۳ سوالی است که به وسیله شات و همکاران [۱۳] براساس الگوی هوش هیجان مایرو سالوی [۱] ساخته شده است. پرسشهای آزمون سه مقوله سازه هوش هیجانی شامل تنظیم هیجان‌ها، بهره وری از هیجان‌ها و ارزیابی هیجان‌ها را در مقیاس پنج درجه ای لیکرت (کاملا مخالف تا کاملا موافق) می‌سنجد. مقیاس هوش هیجان گرچه از سه مولفه پیش گفته اشباع شده، تنها یک نمره کلی برای هوش هیجانی به دست می‌دهد که دامنه آن از ۳۳ تا ۱۶۵ است.

مطالعه این مقیاس در میان نوجوانان برای هوش هیجانی کل،

به موقعیت‌های مختلف می‌شود. گشودگی به تجربه^{۲۴}: که عبارت است از وسعت، عمق، پیچیدگی و اصیل بودن زندگی تجربی و ذهنی یک فرد [۱۰].

مطالعات مربوط به ارتباط هوش هیجانی با عوامل پنجگانه شخصیت نتایج متناقضی را به دست داده است، اما عمده مطالعات حاکی از آن است که هوش هیجانی همبستگی مثبت و معناداری با برونگردی، گشودگی به تجربه، سازش یافتگی و وظیفه شناسی دارد و از طرف دیگر همبستگی منفی و معناداری با نوروزگرایی نشان می‌دهد [۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۷]. از سوی دیگر محققانی چون باستین، بونس و نتل بک [۲۱]، براکت، مایر و وارنر [۲۲] و لویز، سالوی و استروس [۲۳] رابطه معنادار و قابل توجهی بین هوش هیجانی و عوامل پنجگانه شخصیت گزارش نکرده اند.

به علاوه بحث تفاوت‌های جنس در هوش هیجانی توجه بسیاری از محققان را به خود جلب کرده است [۳، ۲۴]. سطح هوش هیجانی در دختران بالاتر از پسران است، دختران در مهار و ادراک هیجان‌ها بهتر از پسران عمل می‌کنند اما در مهار هیجان‌ها خود عملکرد بهتری ندارند [۸].

به طور کلی مطالعات انجام شده در زمینه سطح هوش هیجانی در دو جنس حاکی از معناداری تفاوت‌ها به نفع زنان می‌باشد [۲۹، ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۱۶، ۱۳].

با توجه به نکات فوق پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه هوش هیجانی و عوامل پنجگانه شخصیت انجام شده است و در صدد مقایسه هوش هیجانی در دو جنس است.

روش

جامعه و نمونه

جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان سال سوم دبیرستان رشته‌های نظری شهر اراک است که در سال تحصیلی ۸۴-۸۵ به تحصیل اشتغال داشته اند. حجم کل دانش آموزان ۵۳۹۲ است که از این تعداد ۳۷۷ نفر با روش تصادفی خوشه ای چند مرحله ای (در مرحله نخست از

25 validity

26 Schutte Emotional Intelligence Scale

24 openness to experience

همانطور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود ضرایب به دست آمده بیانگر رابطه مثبت معنی دار هوش هیجانی با برونگرایی ($p < 0.01, r = 0.28$)، وظیفه شناسی ($p < 0.01, r = 0.24$)، سازش پذیری ($p < 0.01, r = 0.40$) و گشودگی به تجربه ($p < 0.01, r = 0.42$) و رابطه منفی و معنادار آن با روان رنجور خویی ($p < 0.05, r = 0.10$) می‌باشد.

سپس رابطه عوامل پنجگانه شخصیت به عنوان متغیرهای پیش بینی و هوش هیجانی به عنوان متغیر ملاک در معادله رگرسیون تحلیل شد. به عبارت دیگر برای اینکه بدانیم از میان عوامل پنجگانه شخصیت کدام یک پیش بین بهتری برای هوش هیجانی است، از روش گام به گام استفاده گردید. نتایج تحلیل رگرسیون و مشخصه‌های آماری رگرسیون بین هوش هیجانی و عوامل پنجگانه شخصیت در جدول ۳ و ۴ خلاصه شده است.

مجموع برآورد انحراف معیار به دست آمده در جدول ۳ نشان داده شده است. همان طور که در این جدول مشاهده می‌شود عواملی که بیشترین واریانس را با هوش هیجانی دارند عبارتند از: گشودگی به تجربه، سازش پذیری و برونگرایی. در ادامه از تحلیل واریانس ANOVA برای تعیین معناداری تفاوت استفاده شد.

اطلاعات مربوط به تحلیل واریانس و رگرسیون عوامل پنجگانه شخصیت با هوش هیجانی ارائه شده در جدول ۴ نشان می‌دهد که میزان F محاسبه شده جهت الگوی ذکر شده (گشودگی به تجربه، سازش پذیری و برونگرایی در ارتباط با هوش هیجانی) معنادار است ($p < 0.001$). اطلاعات مربوط به ضریب تبیین، برآورد و ضرایب رگرسیون تحلیل فوق در جدول ۵ ذکر شده است.

جدول ۳ - برآورد انحراف معیار

شاخص پیش بین	R	R ²	R ² تعدیل شده	برآورد انحراف معیار
گشودگی به تجربه	۰/۴۲	۰/۱۷	۰/۱۷	۱۳/۲۲
گشودگی به تجربه، سازش پذیری	۰/۴۹	۰/۲۴	۰/۲۴	۱۲/۶۷
گشودگی به تجربه، سازش پذیری و برونگرایی	۰/۵۳	۰/۲۸	۰/۲۸	۱۲/۳۳

روایی ۰/۸۴ و برای خرده مقیاس‌های آن به ترتیب ۰/۷۶، ۰/۶۶ و ۰/۵۵ گزارش شده است [۸]. همچنین مینسکی [۳۲] روایی مقیاس مربوطه را با سنجش همبستگی آن با سازه‌های مرتبط، کافی گزارش کرده است [۳۳]. ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس در نمونه ایرانی نیز برای هوش هیجانی کل ۰/۸۱ و برای خرده مقیاس‌های نامبرده به ترتیب ۰/۷۸، ۰/۶۷، ۰/۵۰ گزارش شده است [۳۴].

روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

در پژوهش حاضر جهت تحلیل داده‌ها از روش همبستگی و تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱ - میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد مطالعه (n=۳۷۷)

شاخص متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
هوش هیجانی	۱۲۰/۹۳	۱۴/۵۳
برونگرایی-درونگرایی	۳۱/۱۷	۵/۴۳
پایداری هیجانی-نوروزگرایی	۳۲/۱۰	۷/۳۸
سازش یافتگی-تضادورزی	۳۸/۸۲	۵/۰۲
وظیفه شناسی	۳۷/۵۳	۶/۵۷
گشودگی به تجربه	۳۷/۶۳	۵/۴۲

برای بررسی رابطه هوش هیجانی با عوامل پنجگانه شخصیت از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲ - ضرایب همبستگی عوامل پنجگانه شخصیت با هوش هیجانی

عوامل متغیر	برونگرایی	رنجور خویی	وظیفه شناسی	سازش پذیری	گشودگی به تجربه
هوش هیجانی	۰/۲۸**	-۰/۱۰*	۰/۲۴**	۰/۴۰**	۰/۴۲**

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

همچنین به منظور بررسی بررسی رابطه تفاوت‌های جنس در هوش هیجانی از آزمون t مستقل استفاده گردید (جدول ۶). با توجه به نتایج بدست آمده، ملاحظه می‌شود که تفاوت دو گروه دختران و پسران در هوش هیجانی ($t = -4/06$) معنادار ($p < 0/001$) است. به عبارت دیگر دختران نسبت به پسران از هوش هیجانی بالاتری برخوردارند.

جدول ۶ - نتایج آزمون t برای مقایسه دو گروه مستقل دختر و پسر از لحاظ هوش هیجانی

شاخص گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t
پسران	۱۸۶	۱۱۷/۹۱	۱۵/۳۰	۳۷۵	-۴/۰۶۱*
دختران	۱۹۱	۱۲۳/۸۷	۱۳/۱۳۷		

* $p < 0/001$

بحث و نتیجه گیری:

یافته‌های این پژوهش در خصوص رابطه معنادار و مثبت برونگردی، وظیفه شناسی، گشودگی به تجربه و سازش یافتگی با هوش هیجانی و از طرف دیگر رابطه منفی و معنادار نوروزگرایی با هوش هیجانی، نظریات مک کری [۱۲] و نتایج پتریدز [۳۵]، داودا وهارت [۱۷]، ون درزی و همکاران [۱۱]، پتریدز و فورنهام [۷]، باگی و همکاران [۳۶]، نیوسام و همکاران [۱۹]، پالمرو و همکاران [۲۰]، دیویس و همکاران [۱۸]، شاته و همکاران [۱۳]، ساکولوفسکه و همکاران [۱۴]، اوستین و همکاران [۱۵]، سیاروچی و همکاران [۸] را تایید می‌کند.

رابطه مثبت هوش هیجانی و برونگردی قابل انتظار و پیش بینی است و همواره تردید کمی درباره قوت رابطه هوش هیجانی و صفت شخصیتی برونگردی وجود داشته است، شباهت مفهومی پایداری هیجانی با زیر مقیاس‌های هوش هیجانی خصوصاً مهار و مدیریت هیجانی نیز رابطه مثبت هوش هیجانی و پایداری هیجانی و در مقابل رابطه منفی هوش هیجانی و نوروزگرایی را قابل پیش بینی می‌سازد.

از سوی دیگر توانمندی‌های مربوط به مدیریت هیجان‌ها و به کارگیری آنها که از مؤلفه‌های هوش هیجانی است می‌تواند مبین رابطه مثبت آن با صفت سازش یافتگی باشد، همچنین

نتایج ضرایب بتای ارائه شده در جدول ۵ نشان می‌دهد که رابطه بین پیش بینی پذیری هوش هیجانی با استفاده از عوامل پنجگانه شخصیت تنها برای سه عامل گشودگی به تجربه، سازش پذیری و برونگرایی معنادار است. به عبارت دیگر عامل گشودگی به تجربه بیشترین توان پیش بینی هوش هیجانی و بعد از آن به ترتیب سازش پذیری و برونگرایی قرار دارد و دو عامل دیگر یعنی وظیفه شناسی و پایداری هیجانی پیش بین معناداری برای هوش هیجانی نیستند.

جدول ۴ - تحلیل رگرسیون بین عوامل پنجگانه شخصیت و هوش هیجانی

شاخص متغیر	الگو	مجموع مجزورات	درجه آزادی	واریانس	F
گشودگی به تجربه	رگرسیون	۱۳۹۲۵/۶۳	۱	۱۳۹۲۵/۶۳	۷۹/۶۷*
	باقی مانده	۶۵۵۴۹/۷۱	۳۷۵	۱۷۴/۸۰	
سازش پذیری	رگرسیون	۱۹۳۵۹/۸۷	۲	۹۶۷۹/۹۴	۶۰/۲۳*
	باقی مانده	۶۰۱۱۵/۴۷	۳۷۴	۱۶۰/۷۴	
برونگرایی	رگرسیون	۲۲۶۸۰/۳۴	۳	۷۵۶۰/۱۱	۴۹/۶۵*
	باقی مانده	۵۶۷۹۵/۰۰	۳۷۳	۱۵۲/۲۶	
	مجموع	۷۹۴۷۵/۳۴	۳۷۶		

* $p < 0/001$

جدول ۵ - ضرایب رگرسیون و تبیین متغیرهای پیش بین (عوامل پنجگانه شخصیت)

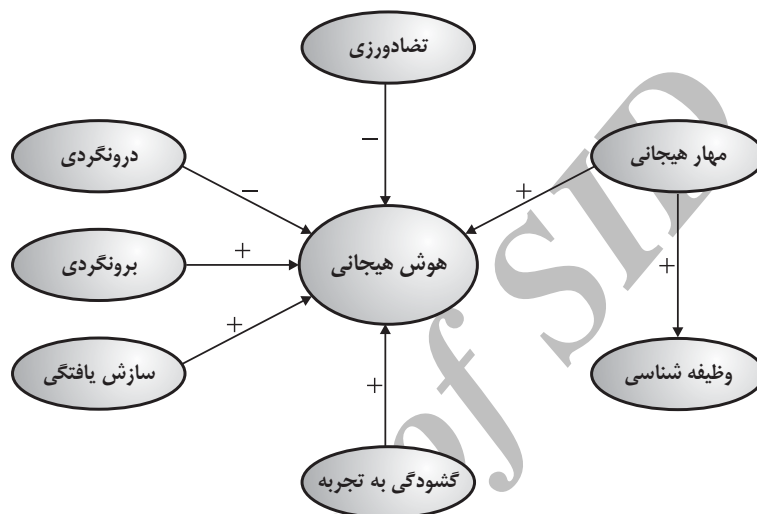
شاخص متغیر	ضرایب معیار نشده		ضرایب معیار شده	t
	B	خطای معیار		
مقدار ثابت	۷۸/۷۲	۴/۷۸		۱۶/۴۷*
گشودگی به تجربه	۱/۱۲	-۰/۱۳	-۰/۴۲	۸/۹۳*
مقدار ثابت	۵۷/۶۶	۵/۸۴		۹/۸۷*
گشودگی به تجربه	۰/۸۴	-۰/۱۳	-۰/۳۲	۶/۴۷*
سازش پذیری	۰/۸۱	-۰/۱۴	-۰/۲۸	۵/۸۱*
مقدار ثابت	۴۴/۶۹	۶/۳۳		۷/۰۶*
گشودگی به تجربه	۰/۸۴	-۰/۱۷	-۰/۳۱	۶/۶۳*
سازش پذیری	۰/۷۱	-۰/۱۴	-۰/۲۴	۵/۰۹*
برونگرایی	۰/۵۶	-۰/۱۲	-۰/۲۱	۴/۶۷*

* $p < 0/001$

اصالت زندگی تجربی و ذهنی فرد می‌شود و خصایصی چون استقلال، سازندگی و شجاعت فرد را افزایش می‌دهد، بدین ترتیب توانایی حل مسئله، تحمل فشار، توان همدلی و جرأت ورزی فرد تقویت می‌شود و فرد می‌تواند با یک برنامه ریزی، دقت عمل و نظم بخشی به اعمال خویش شرایط رسیدن به اهدافش را فراهم کند.

درک و مدیریت هیجانی می‌تواند رابطه هوش هیجانی و وظیفه شناسی را تبیین کند، که به احتمال زیاد خود مهارگری را منعکس می‌سازد.

شافر [۳۷] نیز گزارش کرد که درمیان عوامل پنجگانه شخصیت، عامل پنجم یا همان گشودگی به تجربه قوی ترین پیش بینی کننده شناخت عملی است و نسبت به هوش

از سوی دیگر، سستیزه‌جویی، خودمداری، شکاک بودن نسبت به دیگران، رقابت جو بودن و شکل افراطی آن حالات خودشیفتگی و ضداجتماعی می‌تواند روی ارزیابی و ابراز هیجان‌ها، بهره برداری از هیجان، ادراک و فهم آنها اثر منفی می‌گذارد و در نهایت منجر به کاهش توانایی مهار هیجانی فرد شود. ناتوانی در مدیریت و تنظیم هیجان‌ها نیز فرد را برای رسیدن به اهدافش بی‌اراده و سست می‌کند و موجب می‌شود فرد نتواند به موفقیت‌های شغلی و تحصیلی نایل آید.

همچنین اجتناب از برقراری ارتباط با دیگران، بدبینی، کم حرفی و خوددار بودن و عدم علاقه به پیوستن به گروه‌های اجتماعی موجب کاهش خودآگاهی هیجانی، انگیزش، همدلی و مهارت‌های اجتماعی می‌شود و همین ناتوانی در ادراک و فهم و ارزیابی هیجان‌های خود و دیگری، مهار هیجان‌ها و احساسات را دچار مشکل می‌کند و شخص قادر نخواهد بود تحت نسخه‌های تجویز شده از سوی جامعه تکانه‌های خود

عمومی پیش بینی کننده بهتری برای هوش اجتماعی است. همچنین این عامل پایه نظری مشابهی با سازه هوش هیجانی دارد [۳۸، ۱۲].

با توجه به روابط به دست آمده میان متغیرهای تحقیق می‌توان تأثیر و تأثر آنها بر یکدیگر را در قالب یک نیمرخ طراحی و تبیین کرد بدین ترتیب که:

برون‌گرایی شامل جامعه گرایی، ترجیح گروه‌های بزرگ، با جرأت بودن، فعال بودن، پرنرزی و خوش بینی است که باعث تقویت خودآگاهی هیجانی، قاطعیت، حرمت نفس، استقلال، روابط بین فردی و انعطاف پذیری فرد می‌شود، بدین ترتیب فرد می‌تواند مهار بیشتری روی احساسات عواطف و هیجانات خود داشته و در نهایت مسئولیت پذیری اجتماعی، تعهد، هدفمندی، اراده و دقت عمل فرد افزایش می‌یابد.

همچنین داشتن یک جهت گیری ساده و اجتماعی نسبت به دیگران و ویژگی‌های چون نوع دوستی، دلسوزی، ادب و قابل اطمینان بودن باعث تقویت وسعت، عمق، پیچیدگی و

همکاران [۲۶]، شالته و همکاران [۱۶]، مایر و همکاران [۲۷]، پتریدز و فورنهام [۲۸]، ون روی و همکاران [۲۹]، شات و همکاران [۱۳] همسو است.

در مجموع با توجه به یافته‌های این پژوهش مبنی بر ارتباط هوش هیجانی (مورد ارزیابی توسط سیاهه و مقیاس‌های خود سنجی) با عوامل پنجگانه شخصیت، این گونه می‌توان نتیجه گیری کرد که باید در تمام پژوهش‌های مربوط به هوش هیجانی اعم از بنیادی و کاربردی، نوع ابزار (خود سنجی یا عملکردی) به دقت مشخص و علت استفاده از آن با توجه به اهداف پژوهش و تفاوت‌های این دو نوع مقیاس تبیین شود.

منابع

- 1- Mayer, J. D., & Salovey, P. What is emotional intelligence? In P. Salovey, & J. D. Mayer (Eds.), *Emotional Development and Emotional Intelligence*. New York: Basic Books 1997.
- 2- Bar-on, R. The Emotional Quotient Inventory (EQ-i). A test of emotional intelligence. Toronto, Canada: Multi-Health Systems 1997.
- 3- Goleman, D. *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books 1995.
- 4- Mayer, J.D., Salovey, P., & Caruso, D. The positive psychology of emotional intelligence. In C. Snyder, & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of Positive Psychology*. Oxford: Oxford University Press 2002..
- 5- Bar-on, R., & Parker, J. *Handbook of emotional intelligence*. Jossey-Bass 2000.
- 6- Goleman, D. *Working with emotional intelligence*. New York: Bantam 1998.
- 7- Petrides, K.V., & Furnham, A. Trait emotional intelligence: Behavioral validation in two studies of emotion recognition and reactivity to mood induction. *European Journal of Personality*

را مهار کند و فرد از یک باریک بینی لازم و دقت عمل کافی اجتناب می‌کند.

با وجود این پژوهش‌های براکت و همکاران [۲۲]، باستین و همکاران [۲۱] و لوپز و همکاران [۲۳] رابطه معناداری بین هوش هیجانی و عوامل پنجگانه شخصیت گزارش نکرده‌اند. در تبیین ناهمسوئی نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های براکت، لوپز و باستین این نکته حائز اهمیت است که در پژوهش‌های نامبرده بر خلاف پژوهش حاضر برای سنجش هوش هیجانی از آزمون‌های عملکردی استفاده شده است. همان طور که می‌دانیم پنج تفاوت اصلی میان مقیاس‌های عملکردی و خود سنجی وجود دارد که عبارتند از:

۱- آزمون‌ها و مقیاس‌های عملکردی هوش هیجانی واقعی را ارزیابی می‌کند، در حالیکه سیاهه و مقیاس‌های خود سنجی، هوش هیجانی ادراک شده را می‌سنجد.

۲- آزمون‌ها و مقیاس‌های عملکردی در مقایسه با سیاهه و مقیاس‌های خود سنجی، به زمان بیشتری برای اجرا نیاز دارد.

۳- بر خلاف آزمون‌ها و مقیاس‌های عملکردی، سیاهه و مقیاس‌های خود سنجی مستلزم بینش فرد به سطحی از هوش هیجانی خویش است که شاید فرد ادراک دقیقی از آن نداشته باشد.

۴- با استفاده از سیاهه و مقیاس‌های خود سنجی افراد می‌توانند پاسخ‌هایشان را برای بهتر (یا بدتر) نشان دادن از آنچه واقعا هستند، تحریف کنند.

۵- سیاهه و مقیاس‌های خود سنجی که برای ارزیابی هوش هیجانی ساخته شده‌اند با برخی از ویژگی‌های شناخته شده شخصیتی، ارتباط و همبستگی معناداری دارند، از طرف دیگر آزمون‌ها و مقیاس‌های عملکردی هوش هیجانی، همبستگی کمتری با این ویژگی‌های شخصیتی دارند و با آزمون‌هایی که هوش عمومی را ارزیابی می‌نمایند، همبستگی و هم پوشی بیشتری دارند (همان منبع).

در بررسی تفاوت میانگین دختران و پسران در هوش هیجانی مشخص شد که هوش هیجانی دختران به طور معناداری بالاتر از پسران است و این یافته با یافته‌های وارویک و

- Emotional intelligence: not much more than g and personality. *Personality and Individual Differences* 2004;37:1059-1068.
- 17- Dawda, D., & Hart, S.D. Assessing emotional intelligence: reliability and validity of the Bar-on Emotional Quotient-Inventory (EQ-i) in university. *Personality and Individual Differences* 2000;28:797-812.
- 18- Davies, M., Stankov, L., & Roberts, R.D. Emotional intelligence: In search of an elusive construct. *Journal of Personality and Social Psychology* 1998;75:989-1015.
- 19- Newsome, S., Day, A., & Catano, V.M. Assessing the predictive validity of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences* 2000;29:1005-1016.
- 20- Palmer, B., Donaldson, C., & Stough, C. Emotional intelligence and satisfaction. *Personality and Individual Differences* 2002;33:1091-1100.
- 21- Bastian, V. A., Burns, N. R., & Nettelbeck, T. Emotional intelligence, predict life skills, but not as well as personality and cognitive abilities. *Personality and Individual Differences* 2005;39:1135-1145.
- 22- Brackett, M. A., Mayer, J. D., & Warner, R. M. Emotional intelligence and its relation to everyday behaviour. *Personality and Individual Differences* 2004;36:1387-1402.
- 23- Lopes, P.N., Salovey, P., & Straus, R. Emotional intelligence, personality, and the perceived quality of social relationship. *Personality and Individual Differences* 2003;35:641-658.
- 24- Cooper, R. K. Executive EQ: Emotional 2003;17:39-57.
- 8- Ciarrochi, J.V., Chan, A.Y.C., & Caputi, P. A critical evaluation of the emotional intelligence construct. *Personality and Individual Differences* 2000;28:539-561.
- 9- Mayer, J.D., Salovey, P., & Caruso, D. Emotional intelligence, *Handbook of intelligence* (2nd ed). New York: Cambridge University Press 2000.
- 10- Goldberg, L.R. The development of markers for the Big Five factor structure. *Psychological Assessment* 1992;4:26-42.
- 11- Van der zee, K., Thijs, M., & Schakel, L. The relationship of emotional intelligence with academic intelligence and the Big Five. *European Journal of Personality* 2002;16:103-125.
- 12- McCrae, R.R. Emotional intelligence from the perspective of the five-factor model of personality. In R. Bar-on & J.D.A. Parker. *Handbook of emotional intelligence*. San Francisco: Jessey-Bass 2000.
- 13- Schutte, N.S., Malouff, J., Hall, L., Haggerty, D., Cooper, J., Golden, C., & Dorheim, L. Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences* 1998;25:167-177.
- 14- Saklofske, D.H., Austin, E.J., & Minski, P.S. Factor structure and validity of a trait emotional intelligence measure. *Personality and Individual Differences* 2003;34:1091-1100.
- 15- Austin, E.J., Saklofske, D.H., & Egan, V. Personality, well-being and health correlates of trait emotional intelligence. *Personality and Individual Differences* 2005;38:547-558.
- 16- Schulte, M.J., Ree, M.J., & Carretta, T.R.

در نوجوانان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس. ۱۳۸۱.

35- Petrides, K.V. A psychometric investigation into the construct of emotional intelligence, doctoral dissertation. University College London 2001.

36- Bagby, R.M., Taylor, G.J., & Parker, J.D. The twenty item Toronto Alexithymia Scale, convergent, discriminant and concurrent validity. *Journal of Psychosomatic Research* 1994;38:33-40.

37- Shafer, A.B. Relation of the Big Five and factor V subcomponents to social intelligence. *European Journal of Personality* 1999; 13:225-240.

38- Carr, A. Positive psychology, the science of happiness and human strengths: Brunner-Routledge 2004.

intelligence in leadership and organizations. New York 1997.

25- Gross, J.J., & John, O.P. Individual Differences in Two Emotion Regulation Processes: Implications for Affect, Relationships, and Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology* 2003; 85:348-362.

26- Warwick, J., & Nettelbeck, T. Emotional intelligence is? *Personality and Individual Differences* 2004;37:1091-1100.

27- Mayer, J.D., Salovey, P., & Caruso, D. Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence* 1999;27:267-298.

28- Petrides, K.V., & Furnham, A. On the dimensional structure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences* 2000;29:313-320.

29- Van Rooy, D.L. Alonso, A., & Viswesvaran, C. Group differences in emotional intelligence scores: theoretical and practical implications. *Personality and Individual Differences* 2005; 38:689-700.

30- Goldberg, L.R. The comparative validity of adult personality inventories. *Handbook of adult personality inventory*. New York plenum publishing 1999.

31- Ghorbani, N., Ghramaleki, A., & Watson, P.J. Philosophy, self-knowledge and personality among Iranian teacher and student in Philosophy. *Journal of personality* 2005;139:81-95.

۳۳- بشارت م.ع. "اعتباریابی مقیاس هوش هیجانی شات". *مجله علوم روان شناختی*. ۱۳۸۴؛ ۴(۱۶):۲۲-۳۵

۳۴- خسرو جاوید م. بررسی اعتبار و روایی مقیاس هوش هیجانی شات